

Megrongált könyvek javításáról

Kérdés: Hogyan lehet a megrongálódott könyveket házilag, egyszerű eszközökkel megjavítani?

Válasz: Olvasóinkat nemcsak a helyes olvasásra, hanem a könyv megbecsülésére is nevelni kell. Elsősorban a tanulóifjúságot! Sőt a tanulóifjúságot be kell vonni a könyvállomány tényleges megóvásába is. A könyv megbecsülésére való nevelés hathatós módszere: amikor az ifjú olvasó megrongált könyvet hoz vissza a könyvtáros mindjárt felszólítja, hogy lépjen be a könyvjavító ifjúsági brigádba, amelyet nagyon ajánlatos minden könyvtárban megszervezni.

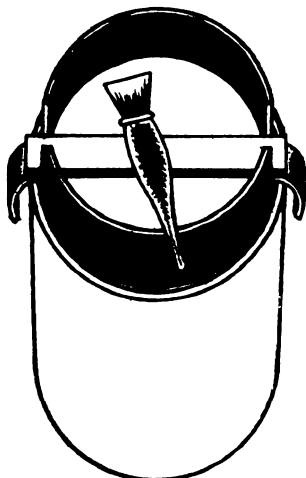
A könyvtár állományának karbantartására, illetőleg a legegyszerűbb javítási munkák elvégzésére a következőket tanácsolom:

A legszükségesebb eszközöket kell elsősorban előteremteni, kellekeket, amelyek nélkül még a legegyszerűbb javítást sem lehet elvégezni. Szükséges: egy 20 cm-es jó acélolló, egy acélpengéjű éles kés (hegyes), egy 15 cm-es simítócsont, (marhalábszárcsontból lehet kifáraggni és simára lecsiszolni), lapos le-

gyen! Két hosszúszerű ecset (egy az enyvhez, egy a keményítőhöz. Mindez a háztartási boltban kapható). Egy vasvonalzó papírvágáshoz, egy ív csiszolvászon (késélesítéshez), egy duplatartályú enyvfőző üst (1. ábra). Házilag nagyon olcsón előállítható. Szerzünk két nagyobb úrtartalmú konzervdobozt, fontos azonban az, hogy az egyik beleférjen a másikba. A nagyobbikban forraljuk a vizet az enyves tartály alatt. A kisebbik az enyves tartály, ebben van az előreátatott táblaenyv. A kisebbik konzervdobozt két oldalán bádoggvágó ollóval körülbelül 3×2 cm mélyen becsipjük, kampószerűen visszahajtjuk és ráakasztjuk a vizestartályra. A kivágott részbe keresztbe egy fadarabot erősítünk, amelyre majd az ecsetet helyezzük. Szükséges még egy kis irodai vasprés (ha van mód a beszerzésre, ennek hiányában jó bármilyen széles, nehéz, lapos kő, vagy márványlap), egy zsákvarrótű (nem túl nagy) a könyvek újrafűzéséhez. Csont- vagy bőrenyv szükség szerint, háztartási keményítő (beszerezhető minden háztartási boltban). Ezenkívül kellő mennyiségű erős, szívós, vékony papír (legjobb a barna nátron-papír, amiből a cementzsákok készülnek) és ha beszerezhető, könyvkötővaszon a könyvtáblák javításához és egy $\frac{1}{4}$ kg-os kalapács. Ha mindez együtt van, megkezdhetjük beteg könyveink gyógyítását.

A munkát nem a legrosszabb állapotban levő könyveknél kezdjük, hanem azokat vegyük előbb kézbe, amelyeket kevés munkával meg lehet menteni az elrongyolódástól.

Azt a megrongálódott könyvet, amelynek nemcsak a táblái szakadtak le, hanem a **belső könyvtest is szétesően van**, ívenként szétszedjük, ívközökben elvágjuk a cérnát, amely még az egyes íveket tartja, vagy késsel kiemeljük a fűződrótot. Az ilyen könyv »szamárfüles« is. Ezeket a lapokat egyenként a szamárfül helyén, görbületének ellen-

1. ábra

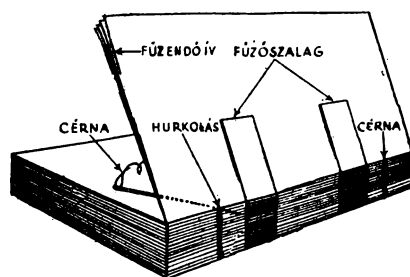
kező oldalán nedves szivaccsal kisimítjuk. A szakadt leveleket egyenként keskeny papírcsíkokkal megragasztjuk. Legalkalmasabb erre a célra az úgynevezett vékony bankposta-papír. Ezt éles késsel, vasvonalzó mellett, gyártási irányban vágjuk. A szétesett levelekből új íveket ragasztunk.

Az első és utolsó ívre (kívülről) előzéklapot ragasztunk. (Kétszer véve a könyvtest nagyságát, középen meghajtva, a hajtásnál keskenyen keményítőragasztóval megkenve.) Két lemez között szárítjuk. Ha a javított és ragasztott ívek megszáradtak, akkor újra felfűzzük a könyvet két, vagy három vászonzalagra. A fűzést hátulról előre haladva végezzük (2. ábra), a cérnát minden ív felfűzése után az előző ív cérnájához hurkoljuk. Fűzés után elvarrjuk a cérna végét és a szalagok végeit keményítővel, az előzéklapra hajtva, leragasztjuk.

Ezután megenyvezzük a könyv gerincét. Az enyvezést nem szabad vastag enyvvel végezni, mert a vastag enyv száradás után eltörik és vele együtt törik a könyvtest is. Balkezünkkel leszorítjuk a könyvtestet az asztal szélére és kalapáccsal bedörzsöljük az enyv a könyvgerinc ívei közé.

Ha már megszikkadt és érintésre nem ragad — nem szedte csontkeményre szorítani —, kalapáccsal meggömbölyítjük. A bálkáz hüvelykujját a könyv hosszanti metszésére szorítva, többi ujjunkkal a könyvet magunk felé húzva (a hüvelykkel tolva), kalapáccsal a gerinc élét magunk felé veregetjük: előbb az egyik, majd a másik oldalon. Két-háromszor kalapálás után a könyvgerinc gömbölyű lesz. A gerincere erős, szívós (nátron) papírt ragasztunk. (Fejnél-lábnál fél cm-rel rövidebb legyen, nehogy kilátsszék a táblából, rontva az esztetikai hatást.) Ezzel a könyvtest készen áll arra, hogy újra visszakerüljön az eredeti, régi táblájába, vagy ha az már annyira megrongálódott, hogy használhatatlan, új táblát kell készíteni. Erről azonban később.

Most egy ugyancsak gyakori esettel foglalkozunk. Nagyon sok olyan beteg könyv van a könyvtár állományában, amely még nem esett széjjel. A lapjai nem rongálódtak meg, de az ívei már lazák. Általános ismertetőjele, hogy belül, az előzéklap és a tábla között, a könyv nyílásában keskeny, szakadt rés tátong,

2. ábra

amelyből szitaszövet meredezik elő. Ha pedig az olvasó elé rakjuk a könyvet, lévete az asztalra, olyan, mintha egy oldalbalökött kártyavár volna.

Minden könyvtestet, akár újra kell fűzni, akár csak újra kell a gerincét enyvezéssel és papír ráragasztásával megerősíteni, kiemelünk a táblából. Mert a tartós orvoslásnak két hathatós módja van: az újrafűzés és az újraenyvezés.

Az »oldalbarúgott«, beszakadt előlékű könyvtestet a táblának, mint egy szorítókapocsnak, úgy kell újra összefogni. Ezért a tábla vászonanyagát meg kell erősíteni — merevíteni, rugalmassá tenni — a tábla nyílásában. A könyvtestről lefejtett táblát megtisztítjuk belül mindkét oldalon. Olyan széles, erős-szívós (nátron) papírcsíkot vágunk éles késsel (3. ábra), vasvonalzó mellett, hogy a könyvtábla belső gerincét (hátlemezét) és a nyílásokat elfedje; mindkét oldalon 3 cm-re átérjen a táblákra is.

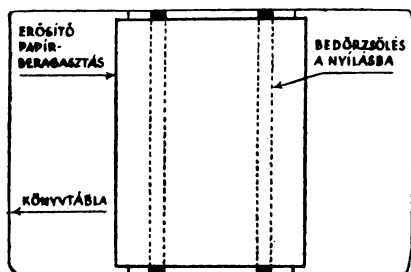
A kiszabott papírcsíkot enyvvel vékonyan megkenjük. Kicsit szikkadni hagyjuk, aztán leragasztjuk vele az előbb leírt területet. Hüvelykujjunkkal jó erősen bedörzsöljük a nyílásba a papírt, hogy minden kis részén meg legyen erősítve a könyvnyílás vászonanyaga. Arra kell vigyázni, hogy a papírcsík ne legyen hosszabb a könyvtest hosszánál, mert ha kilóg a könyv mögül, nagyon csúnyán hat. A megerősített tábla és a könyvtest közé még ajánlatos úgynevezett hüvelyt ragasztani a gerincere. Ennek célja az, hogy ne engedje meglazulni (a levegőben lógni) a tábla nyílását. Továbbá, hogy a könyvtestet a táblába erős kapocsként szorítsa be.

Készítési eljárása a következő: erős, szívós papírcsíkot szabunk, háromszor olyan széleset, mint a könyvgerinc szélessége. Gerincszélességben, középen két-

oldalán egymásra hajtjuk és egyik oldalán leragasztjuk. Kapunk egy lapos papírhüvelyt, amelyet felragasztunk a könyv gerincére. Jó erősen rásimítjuk. Ezután ennek a hüvelynek a hátát megkenjük enyvvvel és a táblába illesztjük, heleragasztva a hátlemezbe a könyvtestet. Ezután következik a könyv beragasztása a táblába. Keményítőragasztóval megkenjük az előzéklapot, ráillesztjük a táblát, úgyhogy körben, három oldalon egyforma margója legyen. Ugyanezt tesszük a másik oldalon is. Ezután a könyvet két vastagabb papírlemez közé helyezve (a lemezek csak a nyílásig legyenek könyvre téve) lepréseljük erősen. Rövid idő múlva kiemeljük a présből: megnézzük, nem ragadt-e oda valahova. Ha rendben találtuk, visszahelyezzük a présbe (amely lehet egyszerű kőnehézék is), de most már csak laza nyomást adunk rá, amíg megszilárdul.

Könyvtábla-javítás: a megrongálódott táblát mindkét oldalon lefejtjük a könyvtestről. Mindenek előtt a könyvtestet javítjuk meg (újrafűzzük vagy újraenyvezzük stb.). Ahol a nyílás volt, a papírlemez mellett, ollóval levágjuk a szakadozott anyagmaradékot. Vizes szivaccsal, vagy rongydarabbal kb. 2 cm szélességben megáztatjuk a táblát borító anyagot. Ha megázott: éles késsel felfejtjük a papírlemezről és visszahajtjuk olyan szélesen, amennyire felázott. (Erre azért van szükség, hogy az új hát készítésénél a vásznat »bujtatni« lehessen.) Vastag rajzlapból hátlemez szabunk, éles késsel, vasvonalóval. A papír »szálának« hosszanti irányában. Olyan széles legyen, mint a könyvgerinc félköríve a legvastagabb részén. Hosszúsága egyezzen meg a könyvtábla magasságával. Ezután kiszabjuk a vásznat, de előbb ezt feldolgozásra alkalmassá kell tenni.

Vászon kikészítésének módja: nem minden könyvtár van abban a szerencsés helyzetben, hogy könyvkötővásznat tud beszerezni. Legolcsóbb és minden könyvtár számára irányadó lehet a következő: népboltban vagy textilüzletben vásárolunk 1 m bármilyen széles karton- vagy kanavászanyagot. A színt esztétikai szempontból a könyv borítóanyaga, raktározási szempontból pedig az határozza meg, hogy milyen cimkéket használunk jelzetelesre. A kettő mindig élesen elüssön egymástól. Az anyag mintázata ne zavarja a könyvtárost a kívánt könyv gyors megtalálásában. Legalkalmasabb az egyszínű anyag. Ha az anyagot beszereztük, olyan széles darabot vágunk belőle, amilyen a könyvtábla megjavításához szükséges. Tehát ha egy javítandó könyvnek a hátlemeze 3 cm széles, akkor a kiszabott anyag 7 cm széles legyen. 3 cm-t a hátlemezre, fél-fél cm-t a nyílásokra és a táblákra mindenkor másfél-másfél cm-t számítunk. Hosszát a könyvtábla hosszanti mérete határozza meg. 3 cm-rel szabjuk hosszabbra, hogy felragasztás után alul-fölül be lehessen hajtani. Ha a kívánt méretű vásznat kiszabtuk, ugyanolyan méretű papírcsíkot vágunk vékony, erős papírból. A papírcsíkot keményítőragasztóval egyenletesen megkenjük. Hagyjuk kicsit szikkadni, majd pontosan illesztjük rá a vászonanyagra, hogy teljesen befedje. Egy másik papírlapon át, simítócsonttal egyenletesre simítjuk, hogy jól ragasszon. Régi újságpapír közé tesszük és gyengén lenehezítve megszáritjuk. Száradási ideje egy éjszaka. Ha megszáradt, a papiros felőli oldalán egyenletesen megkenjük. Közepére helyezük a rajzlapból kiszabott hátlemez úgy, hogy minden oldalon arányosan egyforma margó maradjon. Ezután az egyik, majd a másik táblát illesztjük a megkent anyagra. A tábla és a hátlemez között fél-fél cm-es nyílást hagyunk. Behajtjuk az anyagot fent és lent is. Megfordítjuk a táblát, a vásznat simítócsonttal rásimítjuk a hátlemezre és kétoldalt a táblákra is, hogy jól ragadjon. Ezután keményítővel az ujjunk hegyével megkenjük a tábla borítóanyagának felfejtett részét. Ha kissé megszáradt, simítócsonttal, papíron keresztül gyengéden rádörzsöljük a táblára. Belül a nyílást megerősítjük erős, szívós papírral, ahogy ezt már az előbb

3. ábra

is megtettük. Hangsúlyozzuk, hogy minden javításnál új előzéklapot kell ragasztanunk, mert ez tartja az egész könyvtestet a táblában.

Vászonarokragasztás: A vásznat ugyanolyan módon, mint már ismertettem, papírra ragasztjuk. 5×5 cm-es kockákat vágunk, majd ezeket átlós irányban újra elvágjuk. Derékszögű háromszög darabkákat nyerünk. Ezeket megkenve ráhelyezzük a táblák sarkára úgy, hogy kétoldalon 1—1 cm-es margót hagyunk. A tábla hegyénél levágunk ollóval a vászon hegyes sarkából. Behajtjuk a vásznat a táblára, előbb az egyik oldalon. Körmünkkel a tábla hegyes sarkánál a papírlemezhez simítjuk az anyagot és utána behajtjuk a másik oldalon is.

Papírborítás: A táblánál, a három oldalon 2 cm-rel szélesebb papírt szabunk. Két sarkán levágunk annyit, hogy az előre felragasztott vászonarokot le ne takarja. Ennyivel egyenletesen megkenjük, a hátvászonra fél cm-re ráillesz-

szük, lesimitjük, három oldalán behajtjuk.

Gyártási irány: a papírnak, vagy a vászonnak az az iránya, amerre az anyag erősebb szálai hosszanti irányban helyezkednek el. Tehát az anyag hosszanti szálainak a könyvtest hosszanti irányában kell haladnia («szálára»). Ennek a szabálynak a betartása alapvető fontosságú, még a javítási munkáknál is.

Keményítőragasztó (csiriz) készítése: 5 dkg búzakeményítőt előbb kevés vízzel péppé keverünk. Ezt a pépet felöntjük fél liter hidegvízzel. Az oldatot aztán nyílt láng fölött fakanállal addig kavargatjuk (gyorsan, hogy oda ne égjen), amíg tejfelvastagságúvá válik. Ekkor levesszük a tűzről és kihüléséig keverjük. Gusztusos ragasztóanyagot kapunk, amellyel általában a belső ragasztásokat végezzük.

Enyvfőzés: táblaenyvet darabokra törve, tiszta edényben egy éjszakán át áztatjuk. Másnap az enyvfőzőüstben felfőzzük, melegvízzel hígítjuk.

PUSZTAHÁZI ISTVÁN

BIBLIOGRÁFIÁK

Mit olvassunk Lenin elvtársról magyar nyelven? (1953. 40 l.) címmel jelent meg a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Népszerű Könyvészeti Sorozatának 8. számú ajánló bibliográfiája. Remete László 62 magyar nyelvű nyelvet válogatott ki »Lenin elvtárs életéről«, »Lenin — a marxizmus nagy tanítómestere« és »Lenin a szépirodalomban« című fejezetekre osztva bibliográfiáját. A Lenin műveit méltató munkákat logikai sorrendben, tartalom szerint közli. A népkönyvtárosok különösen jól használhatják a szerzőket is méltató, szabatos fogalmazású könyvismertetésekkel ellátott ajánló jegyzéket.

Mit olvassunk Tito Jugoszláviájáról? (1953. 16 l.) a címe az Országos Széchényi Könyvtár kis könyvészeti füzetének, amelyet a népkönyvtárak számára készített ajánló bibliográfiáinak sorozatában adott ki. Népkönyvtárosaink kiállítások rendezésénél is jól használhatják feliratokra a felsorolt könyvek ajánló ismertetéseit.

»Mit olvassunk az őszi talajmunkákról« és »Mit olvassunk a növénykültúraneveléséről« címmel jelent meg az Országos Mezőgazdasági Könyvtár »A nagy termésért« sorozatának 7. és 8. számú ajánló rölpap-jegyzéke, amely a kormányhatározatokhoz és az időszaki mezőgazdasági munkákhoz alkalmazkodva, ajánlja a mezőgazdasági szakkönyveket a népkönyvtárak, termelőszövetkezeti csoportok, állami gazdaságok és gépállomások olvasótáborához tartozó dolgozóknak hazai és szovjet szerzők szakmunkáit.

Új szerzemények címmel a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem központi könyvtára közzétette (kéziratként, belső használatra) 1953. július havi szerzeményeinek sokszorosított füzetét.

Az ifjúsági mozgalomról címmel az ÁKV tárgykörök szerint tíz részre tagolt jegyzéket adott ki azokról a könyvekről, amelyeket a hazai és szovjet szerzők az ifjúsági mozgalom történetéről, céljáról és tennivalóiról írtak.